

Kunta asukkaan
hyvin-
voinnin
turvaajana

Uudistuva kunta -sarja

Julkaisusarjan tarkoituksena on tukea elinvoimaisen kunnan ja elävän itsehallinnon toimintamalleja ja kehityspolkuja. Kuntien palvelut ja laadukas elinympäristö voidaan turvata kestävällä tavalla koko maassa käyttämällä kuntien erilaistuihin toimintaympäristöihin soveltuvia ratkaisuja ja innovaatioita.

Kunta asukkaan hyvinvoinnin turvaajana

on tiivis kunnan toiminnan, palveluiden sekä niiden rahoituksen perusopas. Julkaisu kuvaa monipuolisesti kunnan roolia kuntalaisen arjen turvaajana, palveluiden järjestäjänä sekä palveluiden rahoituksen perusteita. Julkaisu on tarkoitettu erityisesti kuntien poliittisille päätöksentekijöille ja virkamiesjohdolle. **Tilausnumero 509406. Hinta 20 euroa/10 kpl. Myös maksuton pdf.**

Näkökulmia kunnallisesta itsehallinnosta

Mitä on kunnallinen itsehallinto? Miksi kuntien itsehallintoa kannattaa puolustaa? Näihin kysymyksiin etsitään vastauksia paitsi Kuntaliiton asiantuntijan, myös kuntakentän päättäjien ja tutkijoiden näkökulmista. **Tilausnumero 509404. Hinta 20 euroa/10 kpl. Myös maksuton pdf.**

Kuntatyö ja tuottavuus

Henkilöstön merkitys osana tuloksellista palvelujärjestelmää

Kuntapäättäjillä ja kuntakonsernien johdolla on haasteena tulevina vuosina palvelujen turvaaminen kuntalaisille, osaan työvoiman saatavuus ja talouden tasapainon hallinta. Julkiset palvelut ja sen myötä myös kuntatyö ovat merkittä-

vien muutosten edessä. Julkaisussa esitetään toimenpiteitä uuden henkilöstön rekrytoimiseksi, nykyisen henkilöstön työssä jatkamisen edistämiseksi sekä henkilöstöjohtamisen, tuloksellisuuden, tuottavuuden ja työhyvinvoinnin kehittämiseksi. **Tilausnumero 509393. Hinta 20 euroa/10 kpl. Myös maksuton pdf.**

Kuntalainen palvelujen kehittäjänä

Kunnan toiminta perustuu kuntalaisten osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Tämä kevytjulkaisu esittelee uusia lähivaikuttamisen malleja siitä, kuinka kuntalainen voidaan ottaa mukaan palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen. **Tilausnumero 509400. Hinta 20 euroa/10 kpl. Myös maksuton pdf.**

Kuntien yhdistymis- selvitys – edellytykset, organisointi ja prosessi

Julkaisussa avataan näkökulmia kuntien yhdistymisvaihtoehtoon pohtimiseksi sekä tarjotaan tiiviissä muodossa tietoa kuntien yhdistymis- selvitysten edellytyksistä, organisoinnista ja prosessista. Julkaisu on suunnattu kuntien luottamushenkilöille ja viranhaltijajohdolle. **Tilausnumero 509405. Hinta 20 euroa/10 kpl. Myös maksuton pdf.**

Julkaisujen tilaukset ja myynti

www.kunnat.net/kirjakauppa

Kunta asukkaan hyvinvoinnin turvaajana

Uudistuva kunta

Sisällysluettelo

Lukijalle	5
1 Kuntalaisten arjen turvaaminen	6
2 Kunnan tehtävien hoitaminen	8
3 Kunnan tehtävät	10
3.1 Sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut.....	11
3.2 Opetus- ja kulttuuripalvelut.....	13
3.3 Liikunta- ja nuorisotoimi.....	14
3.4 Teknisen toimialan palvelut ja tehtävät	15
3.5 Turvallisuuden hallinta ja pelastustoimi.....	18
3.6 Kunnan muut tehtävät.....	18
4 Palveluiden rahoittaminen	22

Kirjoittajat:

Maria Salenius, Sini Sallinen

Tekstin toimitus:

Minna Liitola

Kuvat:

Heli Sorjonen

© Suomen Kuntaliitto

Helsinki 2012

1. painos

ISBN 978-952-213-934-4 (nid.)

ISBN 978-952-213-935-1 (pdf)

Paino: Lönnberg

Myynti: Kuntaliiton julkaisumyynti

www.kunnat.net/kirjakauppa

Tilausnumero 509406

Lukijalle

Kuntien rooli hyvinvointipalveluiden järjestäjänä ja laadukkaan elinympäristön luojana on suomalaisessa yhteiskunnassa merkittävä. Vaikka rajat ja rakenteet elävät ja muuttuvat, on itsehallinnollisen kunnan vastuu asukkaistaan keskeinen osa hyvinvointivaltion perustaa. Tässä tehtävässä kunnan valtuustot ja hallitukset ovat tärkeimpiä demokratian areenoita, joissa tehdään kuntalaisia koskevia päätöksiä. Tämän julkaisun tavoitteena on tukea päättäjiä tehtävässään.

Kunta asukkaan hyvinvoinnin turvaajana -julkaisu toimii tiiviinä kunnan toiminnan, palveluiden sekä niiden rahoituksen perusoppaana. Julkaisu kuvaa monipuolisesti kunnan

roolia kuntalaisen arjen turvaajana, palveluiden järjestäjänä sekä myös palveluiden rahoituksen perusteita. Julkaisu on tarkoitettu erityisesti kuntien poliittisille päätöksentekijöille ja virkamiesjohdolle.

Julkaisu on osa Suomen Kuntaliiton Uusi Kunta 2017 -ohjelman Uudistuva kunta -julkaisusarjaa. Julkaisusarjan tarkoituksena on tukea elinvoimaisen kunnan ja elävän itsehallinnon toimintamalleja ja kehityspolkuja. Kuntien palvelut ja laadukas elinympäristö voidaan turvata kestäväällä tavalla koko maassa käyttämällä kuntien erilaistuviin toimintaympäristöihin soveltuvia ratkaisuja ja innovaatioita.

1 Kuntalaisten arjen turvaaminen

Kunnalla on laaja vastuu asukkaiden hyvinvoinnin edellytysten luomisesta. Kunnat vastaavat jokaiselle kansalaiselle tärkeiden palveluiden järjestämisestä. Kansalaiset ovat läpi koko elämänsä kosketuksessa itsehallinnollisten kuntien järjestämiin palveluihin. Kunnat takaavat, että jokainen saa hoitoa vauvasta vanhuuden viimeisiin hetkiin saakka, voi viihtyä päiväkodeissa ja oppia kouluissa, saada tukea kriisitilanteessa, virkistyä puistoissa ja kulkea hoidetuilla kaduilla.

Kunnat luovat myös edellytyksiä kestäväälle kehitykselle ja kunnan elinvoiman vahvistamiselle. Kuntalaisten hyväksi toimiva kunta kehittää elinvoimaansa sekä toimintakykyään pitkäjänteisesti ja kokonaisvaltaisesti. Kunnalla on perinteisesti ollut ja on edelleen merkittävä rooli työn, paikallisen toimeliaisuuden ja monialaisen hyvinvoinnin edistäjänä.

Hyvinvoinnin edistäminen on jatkuvaa toimintaa, jota varten tarvitaan pysyvät, toiminnan edellytyksiä mahdollistavat rakenteet. Hyvinvoinnin edistämiseksi tarkoitetaan voimavarojen kohdentamista sosiaalisen hyvinvoinnin, toimintakyvyn, osallisuuden ja turvallisuuden lisäämiseksi ja ylläpitämiseksi sekä köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Kuntien eri toimijoiden välinen yhteistyö on

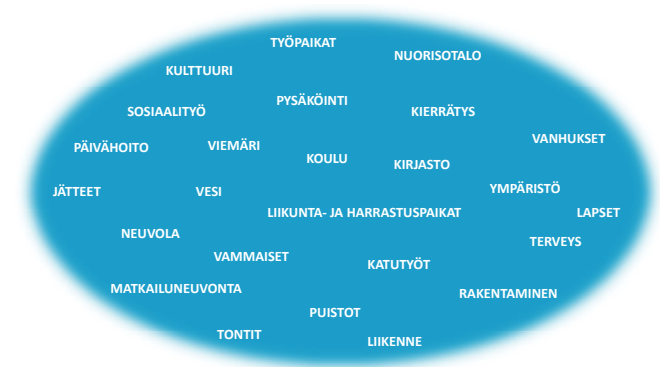
Kokonaisvaltainen näkemys kuntalaisten tarvitsemista palveluista on selkeä, kun vastuu hyvinvoinnista on yhdellä toimijalla, eli kunnalla.

välttämätöntä, sillä kaikkien hallinnon alojen päätöksillä on vaikutuksia kuntalaisten hyvinvointiin.

Kunnan tehtävien hoidossa on kyettävä tunnistamaan erikäisten kuntalaisten hyvinvointitarpeet sekä -odotukset. Toimivat hyvinvointipalvelut myös ennaltaehkäisevät ja vähentävät aktiivisesti sosiaalisia ongelmia ja eri väestöryhmien välistä eriarvoisuutta.

Kunnat huolehtivat sosiaali- ja terveyspalveluista, alueensa kulttuurin peruspalveluista, vapaa-ajan toiminnoista ja teknisistä palveluista. Kunnilla on merkittävä rooli kansalaisten kouluttamisessa sen järjestäessä esiopetusta, perusopetusta, lukio-opetusta ja ammatillista opetusta. Lisäksi kunta huolehtii kahdesta hyvinvoinnin perusedellytyksestä, vesihuollosta ja energiansaannista. Kunnalla on myös viranomaistehtäviä, kuten pelastustoimi ja ympäristön suojeleminen.

Kuntalaisten arjen sujuvuus ja yritysten toimintaedellytykset ovat avainasemassa, kun kunta miettii toimintojen sijoittamista ja suunnittelee maankäyttöön, teihin ja liikenteeseen liittyviä vaihtoehtoisia ratkaisuja. Tavoitteena on hyvän elinympäristön edellytysten luominen ja kestävä kehityksen edistäminen kunnassa.

Kunnan monipuolinen tehtäväkenttä

2 Kunnan tehtävien hoitaminen

Kunnan tehtävien hoitamisessa on syytä erottaa palvelujen järjestämisvastuu ja palvelujen tuottaminen. Järjestämisvastuulla tarkoitetaan lähinnä sitä, että palveluja on kunnan asukkaiden saatavilla, ja että kunta vastaa palvelujen rahoituksesta. Kunta- ja palvelurakennemuutoksen myötä kunta on muuttunut yhä enemmän palvelujen tuottajasta niiden järjestäjäksi. Kunta voi kuitenkin itse ratkaista, miten palvelut tuotetaan. Vain kuntien viranomaistehtävät ovat sellaisia, jotka kunnan täytyy toteuttaa itse tai järjestää yhteistyössä muiden kuntien kanssa esimerkiksi kuntayhtymässä tai isäntäkuntamallilla.

Palvelujen käytännön tuottamisen hoitaa kunta tai muu järjestämisvastuussa oleva taho, esimerkiksi yhteistoiminta-alue. Järjestäjä voi melko vapaasti päättää, miten palvelut tuotetaan.

Vaihtoehtoisia tapoja kuntapalveluiden tuottamiseen:

- Kunta järjestää ja tuottaa palvelu itse.
- Kunta järjestää ja tuottaa palvelu yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa (kuntayhtymä tai isäntä/vastuukunta-malli).
- Kunta perustaa palveluja tuottavan osakeyhtiön tai muun yksityisoikeudellinen yhteisön tai säätiö tai on sellaisessa osakkaana.
- Kunta hankkii palvelun ostopalveluna toiselta kunnalta, kuntayhtymältä tai yksityiseltä palvelun tuottajalta.

Usein palvelut on mielekkäintä ja taloudellisinta tuottaa yhteistoiminnassa muiden kuntien, yhteisöjen tai yritysten kanssa. Kuntien yhteistoiminnan muodoista merkittävin on kuntayhtymä, joka perustetaan kuntien valtuustojen hyväksymällä perussopimuksella. Muiltakin osin kuntien yhteistoiminta perustuu kuntien väliseen sopimukseen, jolla sovitut tehtävät annetaan toisen kunnan hoidettaviksi (isäntäkunta/vastuukuntamalli). Viime vuosina kuntien välinen yhteistoiminta on laajentunut erityisesti sen vuoksi, että tehtävien hoitamisessa edellytetään pakollista lakisääteistä yhteistoimintaa.

Kuntayhtymässä on kyse useamman kunnan pysyvästä yhteistyöstä jollakin tehtäväalueella. Vuonna 2012 kuntayhtymiä oli Suomessa 136, joista merkittävimmät ovat:

- maakuntien liitot
- sairaanhoitopiirit
- kansanterveystyön kuntayhtymät
- erityishuoltopiirien kuntayhtymät
- koulutuskuntayhtymät

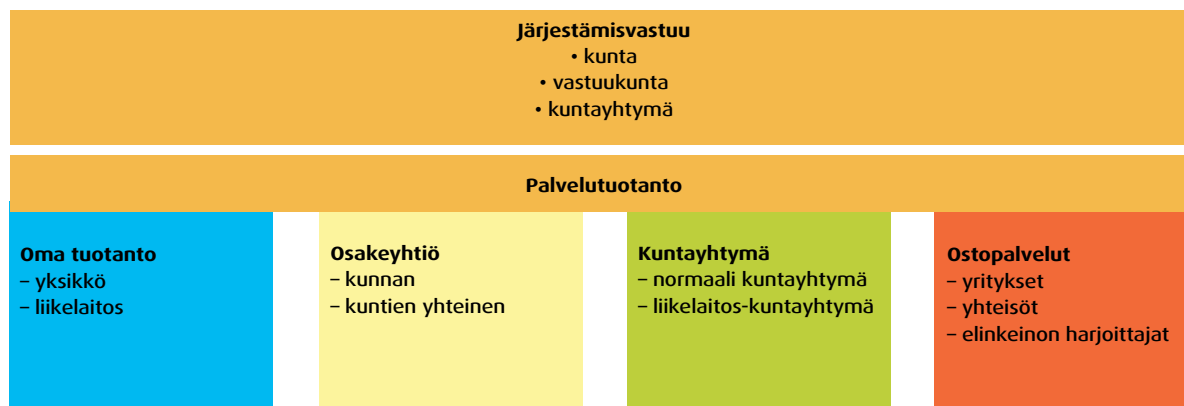

Kunta voi myös perustaa oman tai kuntien yhteisen osakeyhtiön. Erityinen kuntien yhteistoimintamuoto on myös liikelaitoskuntayhtymä. Oikeudelliselta muodoltaan se on samalla kuntalain tarkoittama kuntayhtymä että kunnallinen liikelaitos. Liikelaitoskuntayhtymän jäseniä voivat olla kuntien lisäksi myös kuntayhtymät.

Kunta voi ostaa palveluita myös yksityisiltä palvelujen tuottajilta tai kolmannen sektorin toimijoilta. Palveluiden lisätarve täytetään kunnissa yhä useammin ulkopuolisten palvelutuottajien palveluilla. Niin sanotun tilaaja-tuottaja-

toimintatavan käyttöönotto onkin lisääntynyt kunnissa viime vuosina. Mallilla tarkoitetaan palveluiden tuotannon organisoimista siten, että palvelun tilaajan eli järjestäjän ja tuottajan roolit erotetaan toisistaan.

Jos päädytään palvelun hankkimiseen yksityiseltä palvelun tuottajalta, poikkeuksetta sovellettavaksi tulee julkisia hankintoja koskeva lainsäädäntö, joka vaatii hankintojen kilpailuttamista eli tarjouskilpailun järjestämistä. Hankintaa tehtäessä hinnan lisäksi on tärkeä ottaa huomioon myös palvelun laatuun liittyvät tekijät.

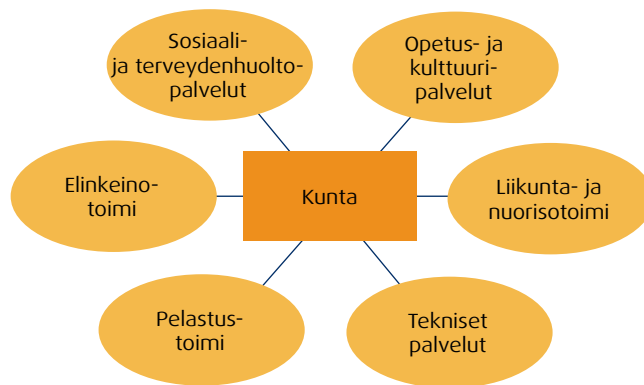
3 Kunnan tehtävät

Kunnan tehtävät voidaan jaotella lakisääteisiin ja kunnan itselleen ottamiin tehtäviin. Lakisääteisillä tehtävillä tarkoitetaan tehtäviä, jotka on säädetty kunnan velvollisuudeksi erityislainsäädännössä. Kunnan tehtävistä säädetään yleisellä tasolla kuntalaissa, jonka mukaan kunta hoitaa itsehallinnon nojalla itselleen ottamansa ja sille laissa säädettyt tehtävät.

Kunnan itselleen ottamat eli vapaaehtoiset tehtävät täydentävät lakisääteisiä tehtäviä. Suurin vapaaehtoisten tehtävien kokonaisuus on yritysten toimintaedellytysten parantaminen ja siten koko alueen kehittäminen. Kunnan itselleen ottamilla tehtävillä on tavoiteltava asukkaiden hyvinvoinnin edistämistä ja kunnan yleistä etua. Lisäksi kuntalaisia on kohdeltava näiden tehtävien yhteydessä yhdenvertaisesti. Itselleen ottamat tehtävät kunta rahoittaa itse. Kunta ei voi ottaa hoitaakseen valtiolle kuuluvia tehtäviä eikä harjoittaa yritystoiminnan kaltaista, pelkästään taloudellisiin voittoihin tähtäävää liiketoimintaa.

Toimialajaottelu

Toimialajaottelun mukaan kunnat vastaavat sivistystoimen, terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluista sekä järjestävät vesi-, jäte-, ympäristö- ja usein myös energihuollon

Kunnan tehtävät toimialajaottelun mukaan

palvelut kunnan alueella. Myös alueiden käytön suunnittelu eli kaavoitus, rakennuttaminen ja erilaiset lupamenettelyt ovat tärkeitä yhdiskunnan kehitykseen liittyviä kunnan tehtäviä.

Kunnallisten palveluiden käytön yleisyys vaihtelee yksittäisten palveluiden kohdalla melko paljon. Eniten käytettyjä palveluja ovat kierrätystoiminta (91 % kuntalaisista käyttänyt viimeisen 12 kuukauden aikana), jätehuolto (82 %), terveyskeskuksen lääkärivastaanotto (76 %), kirjastopalvelut (69 %), sairaan- tai terveydenhoitajan vastaanotto (66 %), liikunta-, urheilu- ja muut vapaa-aikapalvelut (56 %) sekä hammashoito (54 %). (Arttu-kuntalaistutkimus 2011.)

3.1 Sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut

Kunnan järjestämiin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin kuuluvat mm.:

- perustoimeentulon turvaaminen
- vammaispalvelut
- vanhustenhuolto
- erikoissairaanhoido
- perusterveydenhuolto
- lääkinnällinen kuntoutus
- suun terveydenhuolto
- sosiaalityö
- lastensuojelu
- mielenterveys- ja päihdehuolto
- laitoshuolto
- asumispalvelut
- varhaiskasvatuspalvelut
- kuntouttava työtoiminta
- ympäristöterveydenhuolto

Sosiaali- ja terveystaloudella tarkoitetaan yksilöön, väestöön, yhteisöihin ja elinympäristöön kohdistuvaa toimintaa, jonka tavoitteena on terveyden sekä työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen. Lisäksi palveluilla pyritään terveyden taustatekijöiden vaikuttamiseen, sairauksien, tapaturmien ja muiden terveysongelmien ehkäisemiseen, mielenterveyden vahvistamiseen, väestöryhmien välisten terveyserojen kaventamiseen ja suunnitelmalliseen voimavarojen kohdentamiseen terveyttä edistävällä tavalla. Työn ja toimeentulon luoma turvallisuus ovat osa väestön ja kansalaisten kokemaa hyvinvointia, mikä pitää osaltaan yllä myös terveyttä.

Hoitoa ja turvaa tarvitsevat saavat apua kunnan sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluista.

Kansan terveys ei kohennu pelkästään hoitamalla sairauksia ja pieniä vaivoja eikä kohdentamalla lisävoimavaroja sairauksien hoitoon. On panostettava terveydenhuollon ennalta ehkäisevään toimintaan ja kehitettävä siihen uusia vaikuttavia keinoja. Nykyisissä ja tulevaisuuden sosiaali- ja terveystaloudissa korostuvat aivan uudella tavalla ennaltaehkäisy ohella asiakkaan ja asiakkaiden asema sekä asiakaspalvelu.

Sosiaali- ja terveystaloudet edistävät osaltaan väestön terveyttä ja hyvinvointia. Kunnan tulisi turvata palvelujen saavuus ja laatu niin, että kuntalaisilla olisi mahdollisuus saada palveluja oikea-aikaisesti kaiken kokoisissa kunnissa.

Väestön terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavat merkittävästi elintavat ja niissä tapahtuvat muutokset kuten tupakointi, ruokatottumukset, alkoholin käyttö, liikunta ja lepo. Elintavat vaikuttavat oleellisesti sosioekonomisten terveyserojen syntyyn ja kasvuun. Kansantaudit ovat sidoksissa elintapoihin, minkä vuoksi niiden muutokset ovat tärkeä osa tautien ehkäisyä ja terveydenedistämistä. Työn ja toimeentulon luoma turvallisuus ovat osa väestön ja kansalaisten kokemaa hyvinvointia, mikä pitää osaltaan yllä myös terveyttä.

Julkisen talouden kestävyysvaje ja kuntien talousvaikeudet kasvattavat paineita ennalta ehkäisevän toiminnan sekä käytettävien palvelujen parempaan vaikuttavuuteen ja tuottavuuteen. Väestön ikääntyminen ja palvelujen kysynnän kasvu asettavat tuottavuudelle uudenlaisia vaatimuksia.

Kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmiä ja rakenteita uudistetaan merkittävästi tällä ja ensi vuosikymmenellä. Syynä ovat uusi teknologia, osaamis- ja tuottavuusvaatimukset, henkilöstön saatavuus ja riittävyys, rahoitusvaikeudet ja uudistuvat kuntarakenteet. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden toiminnallisen kokonaisuuden turvaaminen muutoksessa on tärkeää.

3.2 Opetus- ja kulttuuripalvelut

Kunnan järjestämiin opetus- ja kulttuuripalveluihin kuuluvat mm.:

- esiopetus
- perusopetus
- aamu- ja iltapäivätoiminta
- lukiokoulutus
- ammatillinen peruskoulutus
- ammattikorkeakoulut
- vapaa sivistystyö ja aikuiskoulutus
- kirjastot
- taiteen perusopetus ja harrastusta tukeva opetus

Opetus- ja kulttuuritoimi on keskeinen osa kuntien hyvinvointipolitiikkaa ja kilpailukykyä. Laadukkailla ja kattavilla opetus- ja kulttuuripalveluilla on suuri merkitys kuntalaisten hyvinvoinnille. Ne lisäävät myös kunnan vetovoimaa asuinympäristönä ja yritysten sijaintipaikkana. Kunnilla on merkittävä rooli kansalaisten kouluttamisessa järjestäen muun muassa esiopetusta, perusopetusta, lukio-opetusta ja ammatillista opetusta.

Kunnilla ja oppilaitoksilla on suuri päätäntävalta koulutusasioissa. Kunta voi ostaa opetukseen liittyviä palveluita myös ulkopuolisilta, mutta kunnan vastuulla on, että oppilaat saavat säädösten mukaista opetusta ja muita palveluita. Koulutuksen tarjoaja saa järjestää opetuksen tarkoituk-

senmukaiseksi katsomallaan tavalla, kunhan se tapahtuu yhteistyössä muiden samalla alueella toimivien koulutuksen tarjoajien kanssa.

Viime vuosien aikana perusopetuksen ja myös lukioiden kouluverkkoa on tiivistetty oppilasmäärien vähenemisen vuoksi muun muassa lakkauttamalla pieniä kouluja. Toisaalta sähköisiä opetusympäristöjä on hyödynnetty entistä enemmän. Myös koulujen ja kuntien välinen yhteistyö on lisääntynyt. Perusopetuksen oppilaan vanhemmilla on nykyään mahdollisuus valita lapselleen haluamansa koulu.

Kunnat vastaavat myös alueensa kulttuurin peruspalveluista. Kunnasta riippuen ylläpidetään taidelaitoksia, tarjotaan taideopetusta niin lapsille kuin aikuisille ja tuetaan kulttuuritapahtumien järjestämistä. Kunnat luovat avustustoiminnallaan mahdollisuuksia kulttuurin omaehtoiselle harrastamiselle ja ammatilliselle taidetoiminnalle. Kunnan ylläpitämä kulttuuritoiminta vaihtelee sisällöltään hyvinkin paljon riippuen paikkakunnan vahvuuksista ja mielenkiinnon kohteista. Kunta toimii paikallisen ja alueellisen kulttuuritoiminnan koordinaattorina ja verkostojen rakentajana.

Kunnalliset kulttuuripalvelut voidaan jakaa seuraaviin kokonaisuuksiin:

- 1) kirjasto- ja tietopalvelut
- 2) ammatilliset kulttuuri- ja taidelaitokset
- 3) lasten, nuorten ja aikuisten taidekasvatus ja -harrastus sekä taiteen perusopetus
- 4) yleinen kulttuuritoiminta

Suomen pärjääminen hyvin Pisa-tuloksissa on kuntien järjestämän laadukkaan opetuksen tulosta.

Monipuoliset kulttuuripalvelut luovat alueen elinvoimaisuutta ja ihmisten hyvinvointia. Kirjastot ja kansalaisopistot toimivat sekä koulutuksen että kulttuurin alalla. Ne kytkevät sivistystoimen eri osa-alueita toisiinsa. Kirjastojen ja kansalaisopistojen lisäksi kulttuuritoimeen luetaan museot, teatterit, orkesterit, kulttuuri- ja kongressikeskukset sekä yleinen kulttuuri- ja taidetoiminnan edistäminen.

3.3 Liikunta- ja nuorisotoimi

Kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen organisoinnissa ja toiminnassa on huomattavia eroja kuntien välillä, koska näillä sektoreilla on mahdollista ottaa hyvin huomioon paikalliset olosuhteet ja tarpeet. Kunnan vapaa-aikatoimi koostuu lähinnä nuoriso- ja liikuntatoiminnan tukemisesta ja järjestämisestä.

Kunnan liikuntatoimen keskeisenä tehtävänä on liikunnan ja muun terveyttä edistävän fyysisen aktiivisuuden edistäminen luomalla yleisiä edellytyksiä liikunnalle. Liikunnan järjestämisestä vastaavat pääasiassa liikuntajärjestöt. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa liikuntatoimen yleisestä johdosta, kehittämisestä ja yhteensovittamisesta valtionhallinnossa. Alueellisella tasolla nämä tehtävät kuuluvat alueelliselle liikuntatoimelle ja paikallistasolla kunnille.

Kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä

edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät.

Kunnan nuorisotyön tavoitteena on parantaa nuorten elinoloja ja luoda edellytyksiä nuorten kansalaistoiminnalle. Nuorisotoimen tehtäviin kuuluvat nuorten kasvatuksellinen ohjaus, toimintatilat ja harrastusmahdollisuudet, tieto- ja neuvontapalvelut, nuorisoyhdistyksien ja muiden nuorisoryhmien tuki, liikunnallinen, kulttuurinen, kansainvälinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta, nuorten ympäristökasvatus sekä tarvittaessa nuorten työpajapalvelut ja etsivä nuorisotyö tai muut paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivat toimintamuodot. Nuorisotyötä ja -politiikkaa toteutetaan monialaisena yhteistyönä sekä yhteistyönä nuorten, nuorisoyhdistysten ja muiden nuorisotyötä tekevien järjestöjen kanssa.

Paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön yleistä suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten kunnassa on oltava nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, johon kuuluvat opetus-, sosiaali- ja terveys- ja nuorisotoimen sekä työ- ja poliisihallinnon edustajat.

Kunnan nuoriso- ja liikuntapalvelut ennaltaehkäisevät tehokkaasti lasten ja nuorten syrjäytymistä.

3.4 Teknisen toimialan palvelut ja tehtävät

Kunnan järjestämiin teknisiin palveluihin kuuluvat mm.:

- kunnallinen asuntotarjonta
- kunnallinen tonttitarjonta
- joukkoliikennepalvelut
- vesihuolto
- jätehuolto ja kierrätystoiminta
- teiden ja katujen hoito
- energian tuotanto ja jakelu
- kaavoitus
- ympäristön suojelu ja siisteys
- ja rakennusvalvonta.

Teknisen toimialan tavoitteena on luoda kunnissa viihtyisä, terveellinen ja turvallinen elinympäristö. Teknisen toimen tuottamia palveluja kuntalaisille ja elinkeinoelämälle ovat esimerkiksi maapolitiikka ja kaavoitus, maamittaus, toimintojen kehittäminen ja kiinteistönpito, rakennusten ja infrastruktuurin rakennuttaminen, katujen ja yleisten alueiden ylläpito, vesihuollon ja jätehuollon järjestäminen sekä sujuva liikenne. Tosin sähkö-, jäte-, vesihuolto- ja kaukolämpölaitoksia pyörittävät yhä useammin liikelaitokset ja kunnalliset tai ylikunnalliset yhtiöt.

Kaavoitus ja maankäytön suunnittelu

Kunta vastaa alueensa maankäytön suunnittelusta ja kaavoituksesta. Sekä kuntalaiset että yritykset kiinnittävät myös valinnoissaan entistä enemmän huomiota ympäristön laatuun. Samalla ilmastonmuutos, niukkeneva julkinen talous ja väestön ikääntyminen sekä erityisesti kaupunkiseuduilla kunta- ja palvelurakenteiden uudistaminen ovat asettaneet uusia vaatimuksia yhdyskuntarakenteen hallinnalle ja kehittämiselle.

Maapolitiikalla tarkoitetaan toimintatapaa, jolla kunta hankkii ja luovuttaa maata yhdyskuntarakentamisen tarpeisiin

sekä varmistaa maankäytön suunnitelmien toteutumisen. Maapolitiikka liittyy läheisesti kunnan kaavoituspolitiikkaan. Onnistuneella maapolitiikalla kunta pitää yllä kysyntää vastaavaa ja kohtuuhintaista tonttitarjontaa asuntorakentamiseen ja yrittämiseen.

Rakennusvalvonta

Kunta toimii rakennusvalvontaviranomaisena ja valvoo kaavojen noudattamista sekä huolehtii rakentamista ja muita toimenpiteitä koskevien lupien käsittelystä. Rakennusvalvonnassa valvotaan, että rakentamaan ryhtyvät huolehtivat heille laissa ja asetuksissa kuuluvista velvollisuuksistaan mm. terveellisen ja turvallisen asuinympäristön rakentamiseksi. Rakennusvalvontaan kuuluvat myös rakennettujen rakennusten piirustuksien ja muiden lupa-asiakirjojen arkistointi ja tietopalvelut.

Rakennusvalvontaviranomaiset valvovat myös, että kiinteistön omistajat huolehtivat rakennusten kunnossapidosta ja rakennetun ympäristön hoidosta. Rakennusvalvontaviranomaiset järjestävät myös yleistä ohjausta ja neuvontaa.

Liikenne ja väylät

Kunta huolehtii asemakaavoitetun alueen liikennesuunnittelusta. Suunnittelulla tähdätään liikennejärjestelmään, joka ottaa eri kulkemistavat tasapuolisesti huomioon. Tavoitteena on myös, että se palvelee hyvin maankäyttöä, aiheuttaa mahdollisimman vähän ympäristöhäiriöitä ja on mahdollisimman taloudellinen. Liikenneturvallisuus on liikenneympäristön suunnittelussa avainasemassa. Hyvät kävely- ja pyöräilyolosuhteet luovat viihtyisyyttä.

Vesihuolto

Nykyisin Suomen väestöstä noin 91 prosenttia on liittynyt vesijohtoverkostoon ja 82 prosenttia viemäriverkostoon. Vastuu vesihuollon järjestämisestä on kunnalla, mutta myös kiinteistön omistajalla ja haltijalla.

Kunnan tulee yhteistyössä kunnassa toimivien vesihuoltolaitosten kanssa laatia alueensa kattava vesihuollon kehittämissuunnitelma. Lisäksi kunnalla on vastuu vesihuollon yleisestä kehittämisestä alueellaan. Kunnan tulee myös huolehtia siitä, että ryhdytään toimenpiteisiin tarvetta vastaavan vesihuoltolaitoksen perustamiseksi, vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen laajentamiseksi tai muun tarpeellisen vesihuollon palvelun saatavuuden turvaamiseksi, jos suurehkon asukasjoukon tarve taikka terveydelliset tai ympäristönsuojelliset syyt sitä vaativat.

Jätehuolto

Kunnat ovat vastuussa asumisessa syntyvän jätteen sekä sosiaali- ja terveyspalveluissa, koulutustoiminnassa ja julkisessa hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän yhdyskuntajätteen kuljetuksen, käsittelyn ja hyödyntämisen järjestämisestä. Asuin-kiinteistöt ja muut kunnan jätehuoltovastuun piirissä olevat kiinteistöt on yleensä liitettävä kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen. Kunnan jätehuoltovastuuta kaventaa tuotteiden valmistajille ja maahantuojille säädetty jätehuoltovastuu romurenkaiden, keräyspaperin, sähkö- ja elektroniikkalaiteromun, akkujen ja paristojen, romuajoneuvojen ja pakkausten osalta.

Asuntotoimi

Kunnalla on merkittävin vaikutus asunto-oloihin ja niiden kehittämiseen omalla alueellaan. Kunta vastaa asuntotuot-

tannon yleisistä edellytyksistä eli riittävästä tonttitarjonnasta, kaavoituksesta ja kunnallistekniikan rakentamisesta. Kunnalle kuuluu monia laissa mainittuja asuntopoliittisia tehtäviä. Niitä ovat muun muassa valtion tukijärjestelmien viranomais- ja valvontatehtävät, omatoimisen asumisen tukeminen ja asunto-olojen kehittäminen.

Monella paikkakunnalla kunta on merkittävin vuokranantaja. Mikään laki ei kuitenkaan velvoita kuntaa omistamaan vuokra-asuntoja. Kunnat ovat ryhtyneet tuottamaan vuokra-asuntoja enimmäkseen valtion rahoituksella, koska muita tuottajia ei ole ollut riittävästi ja asuntoja on kuitenkin tarvittu sosiaalisen eheyden ja työvoiman saatavuuden turvaamiseksi.

Ympäristönsuojelu

Hyvä ympäristö on perustuslain mukainen perusoikeus siinä missä liikkumisvapaus, yksityiselämän suoja, sananvapaus tai omaisuuden suoja. Vastuu ympäristöstä kuuluu kaikille, ja myös kuntien on pyrittävä turvaamaan jokaiselle asukkaalleen oikeus hyvään ympäristöön. Kunnan tehtävä on valvoa ja edistää ympäristönsuojelua. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että luontoa ja muuta ympäristöä suojelemalla, hoitamalla ja kehittämällä kunnan asukkaille turvataan terveellinen, viihtyisä ja virikkeitä antava sekä luonnontaloudellisesti kestävä elinympäristö. Kunnan tulee huomioida ympäristönsuojelu kaikessa toiminnassaan.

Ilman kunnan järjestämiä teknisiä palveluja elinympäristömme olisi epäterveellisempi ja turvattomampi.

ROSKAT

MOLOK

2000-luvulla useat Suomen kunnat ovat tehneet ilmastonmuutosta hillitseviä toimenpiteitä ja samalla kartoittaneet, miten alueellisesti voidaan varautua muuttuviin ilmasto-olosuhteisiin. Ilmastonmuutoksen torjuminen edellyttää kunnassa laaja-alaista yhteistyötä, koska kaikilla kunnan toimialoilla tehdään päätöksiä, joilla on suoria tai epäsuoria ilmastovaikutuksia.

3.5 Turvallisuuden hallinta ja pelastustoimi

Kuntien rooli suomalaisen yhteiskunnan varautumisessa poikkeustilanteisiin ja turvallisuuden hallinnassa on keskeinen, koska peruspalveluiden ja muiden yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen järjestäminen on normaaliolosakin merkittäviltä osiltaan juuri kuntien vastuulla. Erilaisiin turvallisuutta vaarantaviin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumisen painopiste Suomessa on nykyisin siirtynyt erityisesti aseellisen kriisin varalle tehtävästä poikkeusolojen valmiussuunnittelusta normaaliolojen vakavien arjen häiriötilanteiden suuntaan.

Kunnan turvallisuuden hallinnassa ja varautumisessa on kyse sekä kuntalaisten turvallisuuden edistämisestä että kunnan oman toiminnan jatkuvuuden varmistamisesta kriisin hallitsemiseksi. Turvallisuuden edistäminen, hallinta ja varautuminen ovat erityisen haasteellista paikallisella tasolla, mihin kunnat pyrkivät vastaamaan päättämällä toimintalinjoista erillisissä turvallisuusstrategioissa.

Tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäisy, neuvonta, valistus ja ohjaus sekä valvonta kuuluvat alueellisesti järjestetyille pelastustoimille. Perustehtäviä ovat myös pelastustoiminta sekä väestön varoittaminen vaara- ja onnettomuustilanteissa. Pelastustoimi on järjestetty 20 alueella isäntäkuntamallilla, jossa alueen keskuskunnan organisaatiossa hoidetaan pelastustoimeen kuuluvat asiat. Kahdella alueella, Lapissa ja Päijät-Hämeessä, järjestetään pelastustoimi maakuntaliittojen yhteydessä. Kunnat vastaavat pelastustoimen kustannuksista.

Käytännössä pelastustoimen palvelut hoidetaan paikallisella tasolla eri puolille pelastustoimen aluetta sijoituvilta paloasemilta. Vapaaehtoiset ja muut sopimuspalokunnat ovat nykyisessäkin järjestelmässä tärkeä osa alueen pelastustoimen resursseja ja niillä on keskeinen asema erityisesti harvaan asutuilla seuduilla. Merkittävä osa Suomen maantieteellisestä alueesta hoidetaan sopimuspalokuntien voimin alueen pelastustoimen kanssa tehtyjen palokuntasopimusten perusteella.

3.6 Kunnan muut tehtävät

Kunnan muita tehtäviä ovat muun muassa elinkeinotoiminnan kehittäminen, maahanmuuttajien kotouttaminen, työllisyyden edistäminen, talous- ja velkaneuvontapalvelut, tietoverkkojen ylläpito sekä sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen.

Elinkeinotoiminnan kehittäminen

Kunta vahvistaa omaa elinvoimaansa ja kilpailukykyään, kun se ottaa päätöksenteossa huomioon yritysten ja elinkeinoelämän toimintaa edistävän näkökulman. Kunnan elinkeinotoiminnan kehittäminen ja kilpailukyvyyn vahvistaminen tarkoittavat kaikkia niitä paikallisen tason toimia, jotka luovat suotuisat olosuhteet yritystoiminnalle ja sitä kautta lisäävät kunnan elinvoimaa ja resurssipohjaa verotulojen osalta. Kuntatalouteen nämä resurssit kanavoituvat ansio-, yhteisö- ja kiinteistöveroina sekä palveluista perittävänä maksutuloina.

Kunta pyrkii kehittämään alueestaan sellaisen, että siellä viihtyvät kaikki ja mahdollisemman monella on toimeentulon mahdollisuuksia.

Kuntien tavoitteena on kehittää yritysten toimintaympäristöjä niin, että se antaa mahdollisimman hyvät edellytykset kannattavan yritystoiminnan harjoittamiselle. Yritystoiminnan perusedellytyksiä ovat muun muassa tonttien ja toimitilojen saatavuus sekä toimiva infrastruktuuri.

Kuntien keinot elinkeinotoiminnan kehittämiseksi ovat:

- yritysneuvonnan palveluiden tuottaminen
- yritystoiminnan kehittämishankkeet
- toimitilojen rakentaminen ja vuokraaminen yritysten käyttöön
- kaavoitus ja yritystonttien tarjonta
- alueen markkinointi

Kunnan elinkeinotoiminnan edellytysten kehittämisestä vastaa käytännön tasolla elinkeinotoimi. Elinkeinotoimi kehittää elinkeinoelämää kokonaisvaltaisesti yhteistyössä yrittäjien ja muiden toimijoiden kanssa. Elinkeinotoimi palvelee yritysasiakkaita muun muassa uusien yritysten perustamisessa, tonttien sekä toimitilojen ostossa tai vuokrauksessa. Elinkeinotoimi edistää yritysten toimintaa myös erilaisilla kehittämisprojekteilla yhteistyössä muiden kuntien ja yrittäjäyhdistysten kanssa. Lopulliset yritysten sijainti- tai investointipäätökset eivät ole kuntien päätettävissä. Innovatiivisuus ja onnistuminen edellyttävät eri toimijoiden verkostoitumista ja toimivia kumppanuusrakenteita. Kuntien elinkeinotoiminnan kehittämisen painopiste on laajentunut toimitilojen tarjoamisesta osaamisen kehittymistä tukevien toimintaympäristöjen luomiseen.

Elinkeinotoiminnan kehittämistä toteuttavat peruskuntien ohella kuntien perustamat seudulliset kehittämissyhtiöt ja kuntayhtymät, teollisuuskylät ja muut yritystiloja vuokraavat kiinteistöyhtiöt sekä matkailun markkinointiyhtiöt. Tämän lisäksi kunnat ovat omistajina mukana teknologiakeskuksissa, tiedepuistoissa yms. yhteistyöorganisaatioissa ja ostavat palveluja esimerkiksi uusyrityskeskuksilta.

Kuntien palvelutuotannon monipuolistumisen myötä on julkisten hankintojen määrä merkittävästi kasvanut. Kunnasta on tullut merkittävä asiakas monille yrityksille. Onnistuneet hankintaprosessit haastavat yritykset tekemään kuntapalveluiden tuotekehitystä, mikä samalla lisää niiden kilpailukykyä muiden kuntien, yritysten ja yksityishenkilöiden vastaavissa hankinnoissa. Oikein toteutettuna hankinnoilla voidaan vahvistaa kilpailua markkinoilla ja luoda näin pitkällä aikajänteellä edellytykset onnistuneille hankinnoille ja vireälle yritystoiminnalle. Palvelustrategian kautta kunta voi antaa selkeän viestin yrityksille siitä, kuinka sen palveluhankinnat tulevat jatkossa kehittymään.

Kunta on paikallistalouden kehittäjänä:

- strateginen johtaja
- alueellisten kehittämistavoitteiden määrittelijä
- kumppanuusverkoston kokoaja, yhteisen tahtotilan luoja
- hankkeiden mahdollistaja
- edellytysten luoja, tarvittaessa toteuttaja
- oman toimialansa ja hallinnon asiantuntija
- ei yrittäjä eikä yritysrisikin kantaja.

Maahanmuuttajien kotouttaminen

Kunnalla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä ja seurannasta. Kunta tai useampi kunta yhdessä laatii kotoutumisen edistämiseksi kotouttamishojelman. Ohjelma sisältää suunnitelman

kotoutumista tukevista toimenpiteistä ja hyvien etnisten suhteiden edistämisestä. Kotouttamisohjelma hyväksytään kunnanvaltuustossa ja sitä tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa.

Maahanmuuttajalla, joka on työttömänä työnhakijana tai saa toimeentulotukea, on oikeus kotoutumissuunnitelmaan. Kotoutumissuunnitelma laaditaan työ- ja elinkeinotoimiston, kunnan ja maahanmuuttajan yhteistyönä. Kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajan yksilöllinen suunnitelma kotoutumista tukevista toimenpiteistä. Kunnat järjestävät kotoutumista tukevana palveluina muun muassa suomen ja/tai ruotsin kielen opetusta varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella, maahanmuuttajan oman äidinkielen opetusta päiväkodeissa ja kouluissa, perusopetuksen valmistavaa opetusta maahanmuuttajille, kielikoulutusta ja kerhotoimintaa työelämän ulkopuolella oleville maahanmuuttajille sekä asumisopastusta ja neuvontapalveluita. Myös kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalveluissa otetaan maahanmuuttajat huomioon. Yhteistyö järjestöjen kanssa on tärkeää monissa kunnissa.

Pakolaisten vastaanotto kuntiin

Kunnat voivat halutessaan ottaa vastaan pakolaisia tai oleskeluluvan saaneita turvapaikanhakijoita Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa tehtyjen sopimusten nojalla. Kunnat voivat saada valtiolta korvausta pakolaisten vastaanotosta aiheutuviin kustannuksiin 7 vuotta täytäneestä

pakolaisesta 2300 euroa ja alle 7-vuotiaasta 6845 euroa vuodessa. Kiintiöpakolaisten osalta korvausta maksetaan neljän vuoden ajan, muiden osalta kolme vuotta. Korvauksia ei makseta Suomen kansalaisuuden saaneiden pakolaisten osalta. Pakolaisten vastaanotosta maksettavien korvausten lisäksi kunnat kohdistavat omia voimavarojaan maahanmuuttajien erityispalveluihin.

Kunnat työllisyyden edistäjinä

Työllisyyden edistäminen on kunnan taloudellisen perustan ja verotulojen turvaamisen kannalta keskeinen asia. Kuntien lakisääteinen työllistämisvastuu on rajattu. Vapaaehtoinen toiminta työllisyysasioissa on kuitenkin hyvin laajaa ja monipuolista. Kuntien peruspalvelut omalta osaltaan edistävät kuntalaisten työllistymisedellytyksiä. Kuntien rahoitus ja osallistuminen esimerkiksi nuorten ja pitkäaikaistyöttömien työllisyysprojekteihin, työpajatoimintaan ja vajaakuntoisten työllistämispalveluihin on laajentunut viime vuosina. Kuntien, järjestöjen ja työhallinnon yhteistyöllä on rakennettu laaja ja hyvin monimuotoinen toisiaan täydentävien palvelujen kokonaisuus. Kuntien elinkeinotoiminnan kehittämiseen osoitetuilla panostuksilla tuetaan merkittävästi uusien työpaikkojen luomista.

Suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymisestä johtuen on jatkossa entistä tärkeämpää saada kaikkien työpanos hyötykäyttöön. On kokonaistaloudellisesti edullisempää siirtyä passiivisesta aktiiviseen työvoimapolitiikkaan ja varmistaa,

että kaikilla on mahdollisuus osallistua omien kykyjensä ja taitojensa mukaisesti työmarkkinoille. Valtion ja kuntien yhteistyö vaikeasti työllistyvien työllistymisen edistämisessä on keskeisellä sijalla. On tärkeää, että yhteistyössä on mukana kolmannen sektorin toimijoita, oppilaitoksia ja elinkeinolaisten edustajia.

Talous- ja velkaneuvontapalvelut

Talous- ja velkaneuvontapalvelut on tarkoitettu maksuvaikeuksissa oleville kuntalaisille. Kuntien talous- ja velkaneuvojat antavat maksutonta velkaneuvontaa ja taloudellista ohjausta. Kunnat ovat järjestäneet neuvonnan usein seutukunnallisesti usean kunnan yhteistyönä. Talous- ja velkaneuvonnassa opastetaan kuntalaisia talouden suunnittelussa, avustetaan taloudellisen tilanteen selvittämisessä sekä neuvotellaan vapaaehtoisista sovintoratkaisuista yhdessä asiakkaan ja velkojien kanssa.

Tietoverkot

Tietoverkkojen rakentaminen ja ylläpito eivät ole lakisääteisiä kunnallisia palveluita. Kunnat, niissä toimivat yritykset ja asukkaat, tarvitsevat toimivan tietoliikenneinfrastruktuurin jokapäiväisessä toiminnassaan. Kuntien tietojärjestelmien riippuvuus toimivasta tietoliikenneinfrastruktuurista on suuri ja sen toimimattomuus vaikeuttaa huomattavasti useiden kuntien palveluiden tarjoamista kuntalaisille.

Kunnat käyttävät lisääntyvässä määrin yhteisiä tietojärjestelmiä ja ovat usein rakentaneet yhteisiä seutuverkkoja turvaamaan palvelun saatavuuden, laadun ja turvallisuuden. Seutuverkot ovat myös lisänneet mahdollisuuksia erilaisille ratkaisuille joko itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa. Esimerkiksi talous- ja henkilöstöhallinnossa sekä tietoteknisissä palveluissa on perustettu lukuisia usealle kunnalle yhteisiä palvelukeskuksia. On odotettavissa, että tämänkaltaiset ratkaisut lisääntyvät lähivuosina ja paineet koko kuntasektorin yhteisestä turvallisesta tietoliikenneverkosta lisääntyvät.

Hyvät kaikkien kuntalaisten saatavilla olevat tietoliikenneyhteydet tarjoavat uusia mahdollisuuksia kunnille omien palveluidensa kehittämiseksi. Esimerkiksi videoneuvotteluyhteyksien varaan voidaan hyvien tietoliikenneyhteyksien avulla perustaa uusi palvelukanava, jossa asiakaspalvelu fyysisen palvelupisteen sijaan tarjotaan tietoverkon välityksellä eikä henkilökunnan fyysisellä sijainnilla ole merkitystä.

Sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen

Ihmisiä lähellä olevana demokraattisena toimijana kunnalla on vastuu kuntalaisten sukupuolten tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja laajemmin ihmisoikeuksien toteutumisesta. Kunnan tärkeänä tehtävänä on välittömän ja välillisen syrjinnän estäminen sekä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen osana muita tehtäviään.

Kuntien on edistettävä sukupuolten tasa-arvoa suunnitelmallisesti kaikessa toiminnassa ja estää sukupuoleen perustuva syrjintä. Kunnan tulee myös edistää kuntalaisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia. Ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Kunnat edistävät tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta monissa eri tehtäväkokonaisuuksissa: päätöksenteossa, palveluiden järjestämisessä, työnantajatehtävissä sekä paikallisen elinvoiman vahvistamisessa. Kuntien palvelut ovat naisten ja miesten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden perusta. Kuntien palvelut luovat hyvinvointia ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia.

Eri väestöryhmien välisiin suhteisiin voidaan vaikuttaa monikulttuurisuuden ja erilaisuuden näkyvällä hyväksymisellä, ennakkoluulojen vähentämisellä ja luomalla mahdollisuuksia eri väestöryhmien luontevalle kanssakäymiselle.

4 Palveluiden rahoittaminen

Keskeinen edellytys kuntien hyvinvointipalvelujen kestäväälle ja riittävälle rahoitukselle on kunnan ja koko seudun vakaa ja kestävä talouskasvu sekä työllisyysasteen ja tuottavuuden kasvu. Elinkeinopoliittiset panostukset, kestävällä pohjalla oleva palvelutarjonta sekä vakaa ja uskottava kuntatalous ovat tässä kohtaa merkittävässä roolissa.

Osa kunnan palveluista rahoitetaan toimintatuloilla. Palvelujen myyntitulot, erityisesti kuntien liiketoiminnasta, ovat suurin erä toimintatuloissa. Maksutuloista valtaosa kertyy sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista, jotka ovat pitkälti laissa säänneltyjä. Muut toimintatulot ovat tukia ja avustuksia sekä vuokratuloja.

Kunta-alan rahoituksesta lähes kaksi kolmasosaa muodostuu verotuloista ja valtionosuuksista ja valtionavuista. Verotulojen osuus kokonaistuloista oli 45 prosenttia ja valtionosuuksien osuus oli 19 prosenttia vuonna 2012. Kunnalla on itsehallintoon perustuva oikeus verottaa asukkaitaan ja kiinteistönomistajia alueellaan. Kunnan verotulot koostuvat kunnallisverosta, osuudesta yhteisöveron tuottoon, kiinteistöverosta ja koiraverosta.

Kuntapalveluiden turvaamiseksi on tärkeä säilyttää monipuolinen rahoituspohja.

Valtio osallistuu kunnallisten palveluiden rahoitukseen valtionosuusjärjestelmän kautta. Kunta-alan menojen rahoituksesta valtion osuus oli viidesosa eli 8,2 miljardia euroa vuoden 2012 tasossa. Valtion rahoitus kunnille muodostuu valtionosuuksista ja valtionavuista. Keskimäärin kunnat rahoittavat valtionosuuksilla ja -avulla viidenneksen menoistaan. Valtionosuudet määräytyvät laskennallisesti ja ne maksetaan kuukausittain.

Valtionosuusjärjestelmän tarkoituksena on turvata yhdenmukainen palvelutaso maan kaikissa osissa tasaamalla kuntien välisiä eroja asukkaiden palvelutarpeessa, palvelutuotannon kustannuksissa ja kuntien verotulopohjassa. Palvelutarve- ja kustannuserot tasataan asukasmäärän ja ikärakenteen lisäksi erilaisilla palvelutarpeeseen ja tuotantokustannuksiin vaikuttavilla olosuhdetekijöillä. Verotulojen tulopohjaeroja tasataan taas kunnan verotuloihin perustuvalla valtionosuuden tasauksella.

Valtionosuuden lisäksi kunnille myönnetään valtionavustuksia ja tukia muun muassa tukityöllistämiseen, alue ja elinkeinopoliitiikan kehittämiseen, maahanmuuttajien kotouttamiseen ja investointien ja kehittämishankkeiden rahoitukseen. Valtionavut taas ovat harkinnanvaraisia ja ne maksetaan kertasuorituksena tai useammassa erässä.

Vaikka valtio on viimekädessä vastuussa palvelujen turvaamisesta, sen rahoituspanostus palvelujen takaamiseksi on viime vuosikymmenenä vähentynyt huomattavasti. Tämä on vaikeuttanut merkittävästi kuntien mahdollisuuksia tarjota palveluja. Tärkeitä tekijöitä tulevaisuudessa ovatkin kuntien vastuulla olevien palvelujen järjestämismahdollisuudet ja verotulojen saamisen edellytykset.

 Kuntaliitto
Kommunförbundet

8/2012
www.kunnat.net